

AKTUALITĀTES MAKSĀTNESPĒJAS JOMĀ: NO ADVOKĀTU SKATPUNKTA

Pirms pāris nedēļām, 18. oktobrī, sadarbojoties Latvijas Universitātes Juridiskajai fakultātei, Latvijas Zvērinātu advokātu padomei un advokātu kolēģijas maksātnespējas tiesību advokātu sekcijai, norisinājās šogad jau otrā maksātnespējas tematikai veltītā konference. Tās formāts ietvēra lakoniskas atklāšanas uzrunas, trīs izvērstākus priekšlasījumus un nelielu diskusiju, pamatā koncentrējoties uz šā brīža situācijas novērtējumu un jomas pilnveides priekšlikumu formulēšanu.

Nogaidošs klusums

Pievēršoties aktualitātēm maksātnespējas jomā, pēc nelielajām ievadrunām kā pirmais klausītājus uzrunāja ZAB "O. Cers un J. Jurkāns" partneris, zvērināts advokāts Olavs Cers. Viņa uzstāšanās aptvēra trīs aspektus: aktualitātes praksē, kas saistītas ar pēdējā laika izmaiņām normatīvajos aktos; turpmāk plānotās izmaiņas tiesiskajā regulējumā un skats nākotnē jeb sekcijas rosinājumi jomas pilnveidei.

Savu uzstāšanos O. Cers sāka ar pārskatu par 12. septembrī aizritējušo maksātnespējas procesa administratoru pirmo kvalifikācijas eksāmenu. Kopumā tas bija jākārt 44 administratoriem, bet dažādu iemeslu dēļ pārbaudījumu kārtoja vien 30. No tiem eksāmens bija sekmīgs 22, bet astoņiem ne. Attiecīgi administratoru rindas atkal samazinājušās par pāris desmitiem, bet no pagājušā gada – apmēram par ceturtdaļu.

Vērtējot pirmā eksāmena rezultātus plašākā kontekstā un raugoties uz nākamo pārbaudījumu, kas plānots šā gada 29. novembrī un kurā jāpiedalās 82 administratoriem, O. Cera prognozes bija diezgan pesimistiskas – viņaprāt, arī otro pārbaudījumu, visdrīzāk, nokārtos apmēram puse no minētā skaita, un, saglabājoties šādai tendencei arī turpmāk, faktiski pēc diviem gadiem, kad būs noslēgusies visu sertificēto administratoru pāreksaminācija, to skaits varētu samazināties līdz aptuveni 120. Tādēļ, pēc O. Cera teiktā, visdrīzāk, līdzīgi kā attiecībā uz zvērinātiem tiesu izpildītājiem un notāriem, virzība varētu būt uz reglamentētu skaitu profesijas pārstāvju, kuriem nav citas blakus nodarbošanās un kuri ir tikai maksātnespējas procesa administratori.

Analizējot nākamo būtisko jautājumu, kas arī ir saistīts ar Maksātnespējas administrācijas jaunajām funkcijām – pārbaudes administratoru prakses vietās – O. Cers sacīja, ka uz tām tika likts liels uzsvārs, cerot, ka tas palīdzēs sakārtot administratoru lietvedību, kas varbūt ne vienmēr ir sakārtota. Pēc viņa aplēsēm, kas balstās uz Maksātnespējas administrācijas mājaslapā

pieejamo informāciju un statistiku, no 1. jūlija, kad šī funkcija sāka darboties, līdz 30. septembrim ir veiktas vien četras neplānotas pārbaudes maksātnespējas procesa administratoru prakses vietās. Vienā gadījumā administrācijai nav bijuši nekādi iebildumi, vienā gadījumā bija iebildes, un divos gadījumos atzinums bijis negatīvs. O. Cera vērtējumā, "Maksātnespējas administrācija acīmredzot vēl nav ļoti aktīvi ķērusies klāt šim instrumentam, bet viss droši vien vēl priekšā".

Līdztekus citiem aspektiem savā runā viņš vēl pievērsās arī statistikai, kas attiecas uz maksātnespējas procesa būtību, raksturojot situāciju nozarē 2017. gada pirmajā pusgadā. Tātad pusgada laikā procentuāli no nodrošināto kreditoru atzītajiem kreditoru prasījumiem ir atgūti 26 % līdzekļu, bet nenodrošinātajiem kreditoriem par labu izdevies piedzīt vien 3 % no atzītajiem prasījumiem.

Kopumā pārskata periodā ir pasludināti 282 juridisko personu maksātnespējas procesi. "Uz šī fona skumji izskatās tas, ka pasludināti tikai 18 tiesiskās aizsardzības procesi un pieci ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesi. Redzam šo proporciju, ka maksātnespēja ir nospiedoša vairumā," secināja O. Cers. Tāpat nomācošā vairākumā – 64 % – no ierosinātajiem maksātnespējas procesiem attiecas uz tā sauktajiem tukšajiem uzņēmumiem jeb tādiem, kuriem nav nekādu aktīvu. Ļoti līdzīga situācija bijusi arī 2016. gadā. Šajā ziņā O. Cers pozitīvi vērtēja ieceri, kas jau ietverta likumprojektā, – paaugstināt administratīvo atbildību par savlaicīga maksātnespējas pieteikuma neiesniegšanu. Viņa vērtējumā, novēlots maksātnespējas pieteikums "ir ļoti spēcīga ļaunuma sakne maksātnespējas procesā," tādēļ aicināja soda bardzību vēl kāpināt, tostarp apsvērt iespēju šo nodarījumu pat kriminalizēt.

Pievēršoties vēl citiem jauninājumiem tiesiskajā regulējumā, O. Cers norādīja, ka maksātnespējas jomā likumdošanas process šogad bijis kluss un mierīgs, un vienīgais, ko var minēt – aprītē esošais likumprojekts

Salīdzinošā statistika par fizisko un juridisko personu maksātnespēju (2015–2017)

	2015		2016		2017		Kopā	
	Fiziskās personas	Juridiskās personas	Fiziskās personas	Juridiskās personas	Fiziskās personas	Juridiskās personas	Fiziskās personas	Juridiskās personas
Pasludināto lietu skaits	1628	803	1535	730	1107	433	4270	1966
% no kopējiem MN procesiem	67	33	68	32	72	28	68	32

ar plānotiem grozījumiem Maksātnespējas likumā, bet tajā nav kardinālu izmaiņu līdzšinējā kārtībā. Likumdošanas jomā visas aktīvākās darbības notikušas jau divos iepriekšējos gados un šobrīd vērojams zināms piekļums un inerce. "Manuprāt, gan Tieslietu ministrija, gan Maksātnespējas administrācija un varbūt arī citas ieinteresētās personas šobrīd zināmā mērā ir atslābušas, uzskatot, ka tās reformas, ko varēja veikt, šobrīd maksātnespējas procesā ir veiktas, un ir iestājies pāris gadu nogaidošais periods, kurā tas viss tiek realizēts," rezumēja O. Cers.

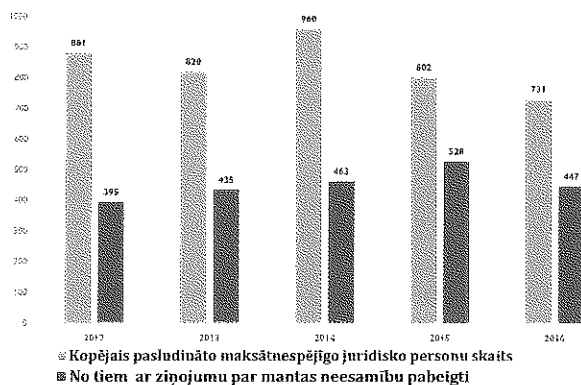
Viena likuma vietā trīs

Nākamais – zvērinātas advokātes Evitas Ostrovskas priekšlasījums bija veltīts maksātnespējas procesa un tiesiskās aizsardzības procesa attīstības perspektīvām.

Vispirms viņa gan norādīja, ka ir aizritējis tieši gads, kopš nodibināta Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģijas Maksātnespējas tiesību advokātu sekcija, un viens no tās darbības virzieniem ir vērsts uz jaunu priekšlikumu ģenerēšanu, tiesībpolitikas veidotājam piedāvājot savu redzējumu un viedokli par to, kādam jābūt maksātnespējas un tiesiskās aizsardzības procesa (TAP) regulējumam mūsu valstī. Šim nolūkam tiek pētīta statistiska, starptautiskā pieredze un citu valstu tiesību akti – tādu valstu, kuras šajos jautājumos par mums ir sekmīgākas un augstākā vietā reitingos. Tādēļ E. Ostrovskas uzstāšanās ietvēra vairākus priekšlikumus, "ar kuriem vēlētos vērsties pie valsts institūcijām, lai risinātu tās problēmas, kuras šobrīd redzam maksātnespējas un TAP jomā".

Pēc viņas paustā, kas balstās uz starptautisko dokumentu, prakses un ieteikumu izpēti, situācijā, kad parādnieks ir nonācis faktiskā maksātnespējā vai pastāv tās risks, ir tikai divi ceļi, kādus iet. Pirmais ir reorganizācija, ko ierasti saucam par TAP, bet otrs – likvidācija. E. Ostrovka: "Abiem šiem procesiem katram ir savs mērķis. Ja skatāmies *Doing Business* kritēriju veidošanas metodiku, tad augstāku vietu valstij nodrošina tas, cik efektīvas ir reorganizācijas procedūras un cik liels ir kreditoru atgūto līdzekļu apmērs. Tādēļ gribētu strādāt pie tā, lai šī reorganizācija mūsu valstī tiktu pacelta citā līmenī."

Statistika par juridiskajām personām (2012–2016)

Iezīmējot ainu, kāda ir situācija ar reorganizāciju Latvijā, E. Ostrovka analizēja statistiku par pēdējiem gadiem (*skat. tabulas*) un norādīja, ka 90 % no ierosināto TAP kopskaita ir izbeigti, neapstiprinot TAP plānu vai arī vēlāk, šo plānu realizējot. Savukārt, runājot par likvidāciju, ar ko faktiski beidzas visi maksātnespējas procesi, statistika kopš 2012. gada ataino, ka vairāk nekā pusei no juridiskajām personām, pasludinot maksātnespējas procesu, jau nebija nekādu aktīvu. "Tas nozīmē, ka mums šobrīd likumā ir viena procedūra visiem uzņēmumiem – neatkarīgi no tā, ar kādu aktīvu apjomu šis uzņēmums aiziet uz maksātnespēju. Tostarp ir vienāds valsts nodevu apjoms, neraugoties uz to, ka darba apjoms šajos procesos ir dažāds," sacīja E. Ostrovka. Līdzīgi apsvērumi attiecināmi arī uz fiziskajām personām. Proti, vienādas procesa izmaksas un arī pats process ir vienāds visām personām neatkarīgi no viņu kreditoru skaita un parāda apjoma. Iespējams, šie procesi būtu jādiferencē, un ne tikai tas. Proti, balstoties uz pasaules prakses piemēriem, ir formulēts priekšlikums Maksātnespējas likuma vietā izstrādāt trīs atsevišķus likumus: uzņēmumu reorganizācijas procedūrām; uzņēmumu likvidācijas procedūrām un fizisko personu maksātnespējas procesam.

Savukārt attiecībā uz reorganizāciju skaita palielināšanu un likvidāciju skaita samazināšanu Maksātnespējas tiesību advokātu sekcija rosina vairākas jaunas iniciatīvas, piemēram, parādniekam iniciējot reorganizāciju, dot tam vairāk tiesību vadīt procesu nekā tad, ja šo procedūru uzsāktu kreditori; radīt instrumentus, kas kreditoriem dod priekšrocības, iesaistoties reorganizācijas pasākumos; samazināt minimālo kreditoru balsojuma sliekšni reorganizācijas apstiprināšanai un likvidācija bez iepriekšējas reorganizācijas – valdes atbildības izvērtēšana.

Tiesiskās aizsardzības procesa uzraugošā persona – problemātiskie aspekti

ZAB "Velmers un Velmere" partneris, zvērināts advokāts Haralds Velmers plašāk pievērsās tēmai par tiesiskās aizsardzības procesu uzraugošo personu kontekstā ar tiesisko regulējumu, kas ir spēkā no šā gada 1. jūlija. Jāpiebilst, ka izvērstis šīs tēmas apskats "Jurista Vārda" lasītājiem jau bija pieejams šā gada 19. septembra numurā, kur publicēts H. Velmera raksts "Brīvais tirgus tiesiskās aizsardzības procesos". Tajā autors vērsis uzmanību uz Maksātnespējas likumā esošajiem jauninājumiem saistībā ar TAP uzraugošās personas ieviešanu un to, kas sagaida TAP un uzņēmējus, kuri vēlas šo tiesisko procesu izvēlēties savu īstermiņa finansiālo grūtību pārvarēšanai tā sauktā brīvā tirgus apstākļos. Tādējādi arī konferencē izskanējušie priekšlikumi sasauca ar konkrētajā rakstā pausto.

Sannija Matule

Rakstā ietvertas statistikas datu tabulas no E. Ostrovskas prezentācijas